

‘Niet-verenigde’ gemeenten in de verenigde kerk

De kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland is er heel helder over: een besluit om plaatselijk te verenigen, om samen een ‘protestantse gemeente’ te vormen, is een zaak van de plaatselijke gemeenten en kerken zelf.

Waar zo’n besluit tot vereniging door de betrokken kerkenraden niet wordt genomen, blijven de hervormde en evangelisch-lutherse gemeenten en gereformeerde kerken gewoon bestaan. Toch krijgen ook deze gemeenten, die niet of nog niet verenigen, te maken met veranderingen.

Met de vereniging van de drie Samen op Weg-kerken gaat voor alle gemeenten, of ze plaatselijk nu wel of niet verenigen, de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland met de daarbij behorende ordinanties, overgangsbepalingen en generale regelingen gelden. Deze kerkorde is voor alle drie de Samen op Weg-kerken nieuw en voor alle gemeenten en plaatselijke kerken zullen er veranderingen zijn.

Om een indruk te geven van wat gemeenten die niet verenigen, van de nieuwe kerkorde zullen merken, in dit artikel - tamelijk willekeurig - een aantal van de meest opvallende veranderingen.

Ambtsdragers

Een grote verandering voor de lutheranen is, dat zij gemeente zullen zijn in een kerk die vele malen groter is dan hun huidige, ‘eigen’ kerk in Nederland; lutherse gemeenten gaan meedoen in classes, een bestuurlijke laag die men in de ELK niet kent.

In de lutherse traditie kent men eigenlijk maar één ambt, het openbare ambt van Woord en Sacrament. Dit ene ambt waaiert in de Protestantse Kerk in Nederland uit in de drie ambten, die

de gereformeerde traditie kent. Voor lutherse gemeenten betekent dit dat ze ook ouderlingen(-kerkrentmeesters) en diakenen zullen hebben, die - anders dan totnogtoe - niet geroepen zijn ‘tot bijstand in het openbare ambt van Woord en Sacrament’, maar die - evenals de predikanten - ambtsdrager zijn.

In de verenigde kerk zullen gereformeerde kerken - hoewel de plaatselijke gemeente veel ruimte heeft om eigen sfeer en identiteit te bepalen - meer te maken krijgen met een betrokkenheid van bovenplaatselijke organen; voorbeelden daarvan zijn het toezien op beheerszaken - in de laatste voorstellen slechts in een beperkt aantal gevallen, veel minder dan men wel lijkt te beseffen - en het samenspel van kerkenraad en classicale vergaderingen bij allerlei vormen van gemeente-zijn.

Een andere verandering is dat er naast de kerkenraad colleges zullen zijn: in plaats van de huidige commissie van beheer is er een college van kerkrentmeesters. De diakenen vormen samen het college van diakenen. De diaconie is een rechtspersoon, naast - maar wel in nauw verband met - de plaatselijke gemeente. Overigens blijft de kerkenraad de eindverantwoordelijkheid houden.

Zelf beslissen

Hervormde gemeenten zullen merken dat in de nieuwe kerkorde veel zaken, die totnogtoe in de kerkorde geregeld zijn, nu door de kerkenraad zelf beslist moeten of mogen worden: het gaat daarbij niet alleen om zaken als de toelating tot het avondmaal, maar bijvoorbeeld ook om de inschrijving van leden van andere gemeenten (de zgn. perforatie van gemeentegrenzen): als de beide betrokken kerkenraden het eens zijn, komt daar geen bovenplaatselijk orgaan meer aan te pas.

Ook op financieel gebied verandert er het een en ander: meer dan in de hervormde regeling ligt de eindverantwoordelijkheid bij de kerkenraad, terwijl

er veel minder bovenplaatselijk ‘toezicht’ zal zijn dan in de huidige situatie.

De inwerkingtreding van de nieuwe kerkorde heeft dus ook gevolgen voor plaatselijke gemeenten en kerken, die niet zelf tot vereniging komen.

Verbondenheid

Toch blijft staan dat deze gemeenten gewoon als hervormde of evangelisch-lutherse gemeente dan wel als gereformeerde kerk voortgaan: hervormde gemeenten en gereformeerde kerken kunnen binnen de verenigde kerk hun bijzondere verbondenheid met de gereformeerde belijdenisgeschriften blijven beleven en tot uitdrukking brengen; hetzelfde geldt voor evangelisch-lutherse gemeenten ten aanzien van de lutherse belijdenisgeschriften.

Voor alle gemeenten, of ze wel of niet verenigen, geldt dat ze volop de mogelijkheid hebben om gestalte te (blijven) geven aan hun ‘eigen’ vorm van gemeente-zijn: de kerkenraad bepaalt zelf wie voorgaat, welke liturgie wordt gebruikt, welke regeling wordt gevolgd ten aanzien van de bediening van de sacramenten, op welke wijze aan het jeugd- en catechesewerk inhoud wordt gegeven enz.

Op deze wijze is - in de kerkorde - de waarborg gegeven dat gemeenten hun eigen identiteit binnen de verenigde kerk kunnen behouden. ■

Mr. Margreet Willemze geeft leiding aan de stafafdeling Juridische zaken en colleges van de Dienstenorganisatie.